

УДК 336.14:352

Д.А.Ковалевич, к.е.н., І.І.Колісник,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ В СИСТЕМІ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

У статті розкрито теоретичні та практичні аспекти казначейського обслуговування місцевих бюджетів та визначені проблеми, що виникають у процесі їх виконання, запропоновано шляхи розв'язання.

В статье раскрыты теоретические и практические аспекты казначейского обслуживания местных бюджетов и определены проблемы, которые возникают в процессе их исполнения, разработаны предложения по их улучшению.

The article discovers the theoretical and practical aspects of treasury service of local budgets and determines the problems that appear during the budget administration and also the ways of their solution are proposed.

Ключові слова: бюджет, місцеві бюджети, доходи місцевих бюджетів, казначейське обслуговування місцевих бюджетів, функції територіальних органів Державного казначейства.

Одним із засобів макроекономічної стабілізації та економічного зростання є бюджет. Розподіляючи та перерозподіляючи новостворену вартість, держава використовує бюджет як один із основних інструментів регулювання соціально-економічних процесів.

Місцеві бюджети посідають важливе місце в економічному та соціальному житті суспільства, що знаходить відображення у різноманітних зв'язках, які виникають у процесі їх формування та використання.

Метою статті є дослідження механізму та проблем казначейського обслуговування місцевих бюджетів.

Завданнями наукової статті є:

❖ показати сутність місцевих бюджетів у системі казначейського обслуговування;

❖ розкрити проблемні аспекти казначейського обслуговування місцевих бюджетів.

Бюджет, як фінансова категорія, є формою акумуляції фінансових ресурсів, призначених для забезпечення виконання функцій держави. За своєю суттю бюджет наділений суспільною рисою, оскільки він є джерелом фінансування суспільних потреб. За призначенням бюджет відображає засіб збалансування суспільних потреб із фінансовими ресурсами за умов їх обмеженості.

Бюджет – важливий інструмент регулювання темпів і пропорцій суспільного розвитку не тільки на макрорівні, а й на рівні окремих адміністративно-територіальних одиниць. На сучасному етапі бюджет стає тим важелем, через який місцеві органи влади впливають на соціально-економічні процеси на підвідомчих територіях.

Важливе значення бюджету проявляється в макроекономічному регулюванні, оскільки наповнення бюджетних відносин залежить від економічних і соціальних процесів.

Доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок податків і зборів, неподаткових доходів, надходжень з бюджетів вищого рівня. Співвідношення між цими доходами залежить від функцій, покладених на регіональні органи управління, від потенційних можливостей отримання ними податків, а також від можливостей органів вищого рівня влади надавати фінансову допомогу територіям.

Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних вчених з питань місцевих бюджетів можна назвати праці: О.Богачової, Р.Белома, С.Бейлі, Ш.Бланкарта, Л.Дробозіної, У.Еванса, А.Ігудіна, К.Лайкама, Дж.Мейнорона, І.Озерова, Дж.Оунсома, Г.Поляка, В.Родіонової, В.Танзі, Ф.Фішера, К.Фостера, М.Ходоровича, Х.Циммермана та інших.

Дослідженню аспектів місцевих бюджетів присвячені наукові праці таких вітчизняних вчених: Й.Бескида, С.Буковинського, С.Булгакової, О.Василика, В.Зайчикової, О.Кириленко, В.Кравченка, І.Лук'яненко, І.Луніної, В.Опаріна, Ц.Огонь, Д.Полозенка, Г.П'ятаченка, І.Руденко, С.Слухая, В.Федосова, І.Чугунова, С.Юрія та інших.

Отже, з погляду теоретичних міркувань українських вчених, можна стверджувати, що місцеві бюджети виражають економічні відносини щодо формування, розподілу та використання фонду фінансових ресурсів, які знаходяться у розпорядженні місцевих органів влади і призначені для соціально-економічного розвитку регіону, в якому сформоване сприятливе середовище для створення валового внутрішнього продукту.

Фінансові потоки місцевих бюджетів проходять через органи Державного казначейства. Суть казначейського обслуговування місцевих бюджетів розкривається через управління державними ресурсами шляхом зарахування всіх надходжень на Єдиний казначейський рахунок і проведення виплат за напрямами їх цільового використання.

При казначейській системі процес виконання бюджету прозорий, чіткий і глибоко деталізований. Він дозволяє чітко контролювати обсяги бюджетних призначень, гарантовані ліміти фінансування, рахунки, які пред'явлені до оплати, й обсяги інших необхідних виплат, суми фактичного перерахування коштів.

Відповідно до Бюджетного кодексу, для забезпечення органів місцевого самоврядування моніторингом і контролем за виконанням усіх трансакцій з коштами місцевих бюджетів впроваджена казначейська система обслуговування місцевих бюджетів за доходами та видатками. Розроблена модель казначейського обслуговування місцевих бюджетів поступово вносить суттєві зміни у процес виконання місцевих бюджетів [1, с.53].

Введення казначейського виконання місцевих бюджетів спрямоване на забезпечення об'єктивного та цілеспрямованого процесу проходження фінансових ресурсів між Державним та місцевими бюджетами.

Казначейське обслуговування місцевих бюджетів забезпечує проведення

щоденного моніторингу за рухом доходів місцевих бюджетів, здійснення контролю за їх виконанням, відстеження цільового використання бюджетних коштів на заплановані програми та заходи. [2, с.251]

Казначейське обслуговування місцевих бюджетів здійснюється територіальними органами Державного казначейства за функціями:

- ❖ розрахунково-касове обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів;

- ❖ контроль бюджетних повноважень при зарахуванні надходжень, прийнятті зобов'язань та проведенні платежів за цими зобов'язаннями;

- ❖ ведення бухгалтерського обліку та складання звітності про їх виконання [1, с.35].

Казначейська система обслуговування бюджетних коштів постійно вдосконалюється, а саме: підвищується ефективність руху коштів, спрощуються процедури обслуговування, своєчасно надається інформація від бюджетних установ.

На прикладі Чернівецької області проаналізуємо виконання місцевих бюджетів. Характеризуючи доходи бюджету за основними кодами бюджетної класифікації, можна зазначити наступне: в 2007 надійшло коштів на суму 1893795,41 тис. грн., в 2008 – 2959785,85 тис. грн., в 2009 – 2574129,89 тис. грн. Як бачимо, в 2008 році загальна сума доходів зросла, а в 2009 – пішла на спад. В 2008 році надійшло на 1065990,44 тис. грн. (або на 56,29%) більше доходів, ніж у 2007 році. А в 2009 – на 385655,96 тис. грн. (або 13,03%) менше доходів, ніж у 2008 році. У 2008 році зростання доходів відбулось за рахунок збільшення доходів по податкових надходженнях (32,33%), неподаткових надходженнях (87,04%), офіційних трансфертів (71,93%).

В основному, бюджет Чернівецької області формується за рахунок офіційних трансфертів (більше 60%), що свідчить про неспроможність адміністративно-територіальної одиниці отримувати необхідний обсяг власних надходжень.

Протягом 2007 року було здійснено видатків на суму 1855326,50 тис. грн., 2008 р. – 2973906,30 тис. грн., 2009 р. – 2460084,50 тис. грн. У 2008 році спостерігається тенденція до збільшення обсягу видатків, а 2009 року – зменшення. Найбільше видатків здійснено на освіту. Так, у 2007 році видатки на освіту становили 566760,00 тис. грн., 2008 р. - 774757,00 тис. грн. (на 36,70% більше, ніж в 2007 р.), 2009 р. - 857622,67 тис. грн. Збільшується обсяг фінансування охорони здоров'я з роками: в 2008 році видатки на охорону здоров'я збільшились на 121649,50 тис. грн. (34,22%), а в 2009 році – ще на 49128,61 тис. грн. (10,30%). Збільшились також видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення. Так, у 2007 році видатки становили 339208,80 тис. грн., у 2008 році – 432891,20 тис. грн., що на 27,62% більше, ніж у 2007 році, та у 2009 році – 530826,15 тис. грн.

(22,62%).

Загальний обсяг офіційних трансфертів коливається з роками. Так, у 2007 р. надійшло 1213437,67 тис. грн., у 2008 р. - 2086238,97 тис. грн., що на 872801,30 тис. грн. (71,93%) більше, ніж у 2007 р., а в 2009 р. - 1707937,91 тис. грн., що на 378301,06 тис. грн. (18,13%) менше, ніж у 2008 році. Проте зменшення обсягу трансфертів 2009 року, найімовірніше, відбулося внаслідок загального зменшення обсягу видатків, та не свідчить про посилення самостійності органів місцевої влади [4].

Досвід роботи з казначейського обслуговування місцевих бюджетів переконливо свідчить про цілу низку суттєвих переваг, а саме:

- ❖ отримання щоденної інформації про суми доходів, які надійшли до кожного місцевого бюджету;

- ❖ забезпечення належного рівня управління бюджетними коштами на базі оперативної та достовірної інформації про надходження коштів у кожному регіоні;

- ❖ скорочення, як мінімум на один день, терміну надходження коштів на рахунки місцевих бюджетів;

- ❖ виключення можливості привласнення місцевими бюджетами доходів;

- ❖ безвідсоткове покриття тимчасових касових розривів при виконанні місцевих бюджетів за рахунок коштів Єдиного казначейського рахунку, що, в свою чергу, сприяє зниженню соціального напруження в регіонах та сприяє розвитку інвестиційних проектів;

- ❖ можливість, у разі необхідності, відслідковувати стан дохідних рахунків у режимі реального часу, що дозволяє оперативно управляти фінансовими ресурсами;

- ❖ застосування органами державного казначейства процедур попереднього та поточного контролю до розпорядників коштів місцевих бюджетів дозволяє уникати нецільового спрямування бюджетних коштів;

- ❖ дотримання єдиних вимог щодо ведення бухгалтерського обліку та складання звітності виконання бюджетів за доходами;

- ❖ концентрація бюджетних ресурсів в установах НБУ, що дозволяє уникнути ризику втрати бюджетних коштів; отримання додаткових коштів в результаті розміщення тимчасово вільних коштів на рахунках комерційних банків [3, с. 354 - 370].

При здійсненні своїх контрольних функцій перед органами казначейства постає проблема відсутності єдиної інформаційної системи контролю, тобто доступу до баз даних інших фінансових контролюючих органів. Тому для встановлення дієвого контролю за всіма напрямками витрачання бюджетних коштів від витрат на утримання установ і організацій до їх витрачання на соціально важливі цілі необхідним є встановлення систематичного обміну інформацією між усіма фінансовими і контролюючими органами, які забезпечують виконання бюджету. Тобто необхідна єдина інформаційна база.

Для розв'язання цієї проблеми доцільно комп'ютеризувати систему фінансового контролю в Україні з доступом до локальних і глобальних мереж передачі інформації.

У процесі запровадження казначейського обслуговування місцевих бюджетів необхідно:

- ❖ удосконалити існуючу нормативну базу, особливо в напрямі оптимізації та спрощення процедур казначейського обслуговування бюджетів у процесі їх формування та виконання;

- ❖ удосконалити внутрішню організацію роботи структурних підрозділів територіальних органів;

- ❖ удосконалювати систему бухгалтерського обліку і звітності з виконання бюджету;

- ❖ здійснювати розподіл єдиного соціального внеску з метою концентрації коштів в органах Державного казначейства;

- ❖ удосконалити організацію бухгалтерського обліку у розпорядників бюджетних коштів, оскільки існують відмінності в організаційній структурі бюджетних служб та процедурах документообігу, автоматизації облікових операцій, що ускладнює обмін інформацією між учасниками бюджетного процесу;

- ❖ удосконалити систему фінансової та бюджетної звітності, що дасть можливість отримувати якісно нову достовірну інформацію про наявність та використання бюджетних ресурсів;

- ❖ запроваджувати систему управління якістю в органах державного казначейства відповідно до міжнародних стандартів, яка спрямована на забезпечення високої якості виконання робіт, надання послуг, у тому числі у секторі державного управління.

Отже, механізм зарахування надходжень до місцевих бюджетів є набагато ефективнішим від того, що застосовувався до впровадження казначейської системи обслуговування бюджетів. Цей механізм більш прозорий, сприяє прискоренню проходження бюджетних платежів та оптимізації управління місцевими фінансовими ресурсами, дозволяє в режимі реального часу забезпечити консолідацію повної і об'єктивної інформації про стан виконання місцевих бюджетів за доходами та видатками.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 16 серп. 2010 р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2010. – 84 с. – (Кодекси України).
2. Галушка Є.О., Охримовський О.В., Хижняк Й. С., Ротар Д.П. Казначейська справа: Підручник. – Чернівці: Книги – XXI, 2008. - 464с.
3. Казначейська система / Юрій С.І., Стоян В.І., Даневич О.С. - Підручник. – 2-ге вид. змін. і доп. – Тернопіль: Карт-бланш, 2006. – 818 с.
4. Звіт про виконання місцевих бюджетів Чернівецької області за 2007-2009 рр.